

MASARYKOVA UNIVERZITA

Příběhová próza ze života dětí

Část 2.
(2. polovina 20. století)

Obsah přednášky

- Vývoj české příběhové prózy ze života dětí a mládeže ve 2. polovině 20. století

- 4 významné dějinné zvraty:
 - 1945
 - 1948
 - 1968
 - 1989

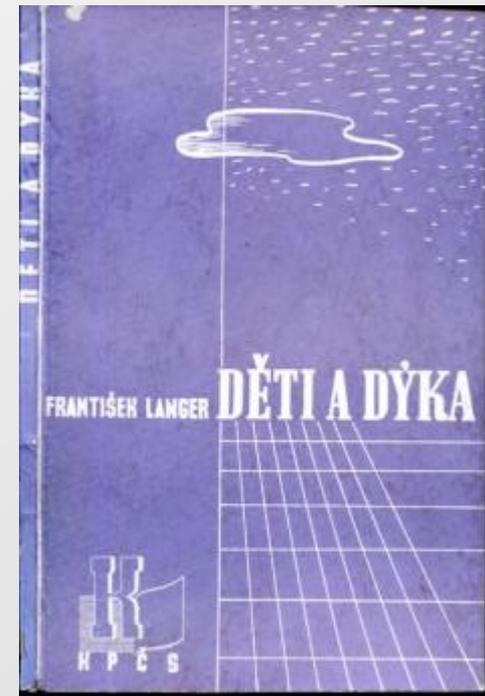
40. léta 20. století

- Hlavní témata: protifašistický odboj, partyzáni, osvobození země
- Pomocné dělení autorů:
 - 1) Zkušení autoři, kteří do literatury vstoupili před válkou nebo v jejím průběhu: Langer, Pleva, Sojková, Říha
 - 2) Debut s příběhovou prózou s válečnou tematikou: Bezděková
 - [3) pozdější vývoj zpracování tematiky 2. světové války v příběhové próze ze života dětí]

❖ František Langer (1888 – 1965)

- ❖ Život a předcházející tvorba viz minulá přednáška
- ❖ *Děti a dýka* (1942 v Londýně, 1946 u nás)
 - ❖ Novela
 - ❖ Protifašistická tematika

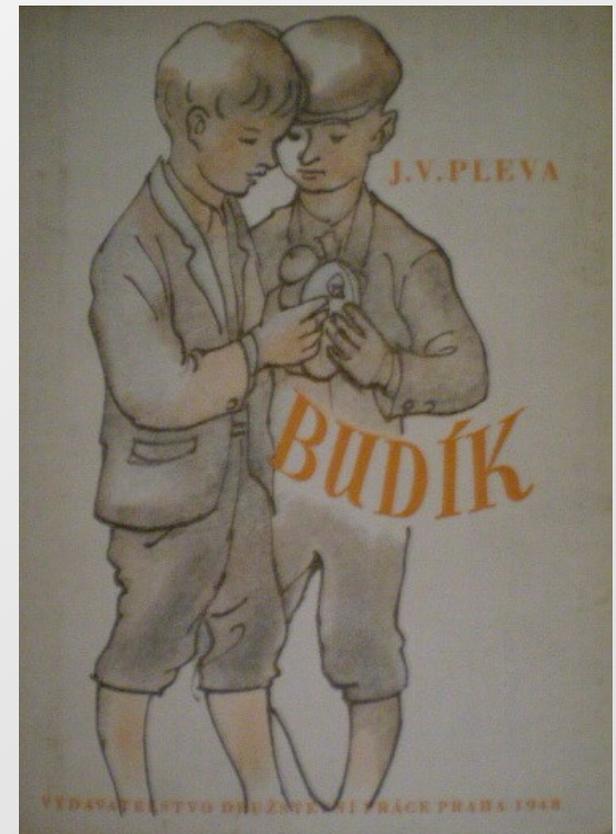

➤ **Josef Věroným Pleva** (1899 – 1985)

➤ Život a předchozí tvorba viz minulá přednáška

➤ *Budík* (1948)

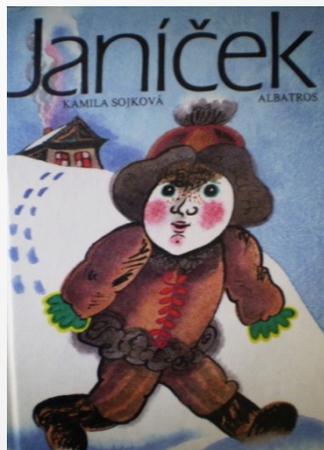
➤ Dobrodružně laděná novela

➤ **Kamila Sojková** (1901 – 2000)

- Učitelka, spisovatelka
- Meziválečné období: téma dětství na venkově (*Lohovecké děti*, 1929; *Hodanův Vítek*, 1932)
- Téma války: *Janíček* (1947)
- Další témata:
 - Budovatelská činnost na venkově (*Jeřabinky*, 1962, roz. 1975)
 - Změny života na venkově (*Ovečka z Kopanic*, 1979; *Děti na Dyji*, 1981)
 - Fantazijní moderní pohádky (*Tři korálky*, 1960) i tradičnější pohádky (*Hastrmánci*, 1986)
 - Memoárové knihy pro dospělé (*Mladá léta po krajíčkách*, 1982; *Venkovská učitelka*, 1990)

❖ **Bohumil Říha** (1907 – 1987)

- ❖ Učitel, školní inspektor
- ❖ Prozaik, literární teoretik (Úhor, Zlatý máj)
- ❖ Ocenění: Cena H. Ch. Andersena (1980), Cena Marie Majerové za celoživotní dílo (1972)
- ❖ Za války:
 - ❖ Pohádkové prózy: *O třech penízích* (1941), *O lékaři Pingovi* (1941)
- ❖ Válečné téma:
 - ❖ *Povstání na horách a jiné povídky* (1949)
 - ❖ *Na útěku* (1947, 1961 jako *Stázka*)
- ❖ Další tvorba: viz níže

➤ **Zdeňka Bezděková** (1907 – 1999)

➤ Středoškolská a vysokoškolská pedagožka

➤ *Říkali mi Leni* (1948)

➤ *Štěstí přijde zítra* (1960) - pokračování

Téma 2. světové války v dalším vývoji (1)

➤ 50. léta

➤ Schematismus, patos

➤ **Jura Sosnar**: *Jurášek* (1951)

➤ **Jan Mareš**: *Pískle* (1952), *Práce* (1959)

➤ 60. léta

➤ Vymanění se ze schematismu

➤ **Jan Procházka** (1929 – 1971): *At' žije republika* (1965)

Téma 2. světové války v dalším vývoji (2)

⇒ 70. a 80. léta

- ⇒ **Vladimír Klevis:** *Jakub a Ingrid* (1980)
- ⇒ **Bohumil Jírek:** *Hele, kluci, válka* (1981)
- ⇒ **Eliška Horelová:** *Kluci ze zabraného* (1982)
- ⇒ **Alois Joneš:** *I tenkrát jsme si hráli* (1985)

⇒ 90. léta

- ⇒ **Hana Bořkovcová:** *Zakázané holky* (1995)
- ⇒ **Zdeňka Psůtková:** *Bára* (1997)
- ⇒ **Antonín Rýdl:** *Výjimečný stav* (1995)
- ⇒ **Bedřich Fritta a Ivan Klíma:** *O chlapci, který se nestal číslem* (1998)

50. léta 20. století

- Proměna společenských poměrů
- Emigrace
- Umlčování autorů (mj. Langer, Foglar)
- Ve vykonstruovaném procesu odsouzení autoři především katolické orientace (Zahradníček, Renč, Prokůpek, Knap)
- Zejm. pro 1. pol. příznačný schematismus
- Teprve ve 2. pol. vzniká hodnotnější původní próza
- Od 1956: Zlatý máj (do 1997)
- 1958: SNDK na Světové výstavě získalo cenu Grand Prix

HONZÍKOVA CESTA

BOHUMIL ŘÍHA
ILUSTROVALA
HELENA ZMATLÍKOVÁ

➤ Bohumil Říha

- Viz výše
- *Na znamení zvonku* (1953)
- *Honzíkova cesta* (1954)
- *O letadélku Káněti* (1957)
- *Dětská encyklopedie* (1959)
- Z pozdější tvorby:
 - *Pět bohů táhne přes moře* (1968)
 - *Divoký koník Ryn* (1966)
 - *Jak vodníci udobrřili sumce* (1974)
 - **S Milenou Lukešovou:** *Velká obrázková knížka pro malé děti* (1976), *Velká obrázková knížka o zvířatech* (1981)

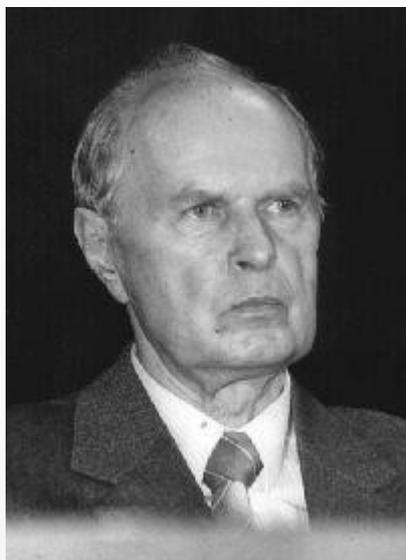
☒ **A) Říha, Bohumil: *Honzíkova cesta*. Axióma, Praha 1991, s. 15-16.**

- ☒ „Čí je to kůň? [...]“
- ☒ „Ten není náš. Já jsem si ho na dnešek jenom vypůjčil.“
- ☒ „A dědečku,“ zamyslel se Honzík a díval se na pole, která nechávali za sebou. Honzík najednou nevěděl, jak by se zeptal. Nikde nikoho neviděl, a přece mu připadalo, že na nich někdo pracuje.
- ☒ „Třeba pole, vidíš,“ zachytil dědeček Honzíkův pohled a ukázal bičem kolem dokola.
- ☒ Honzík se díval na pole, která se táhla po obou stranách silnice. Obilí už bylo sklizené. Ale dědečkovi pohled na sklizená pole nestačil. Vzpomněl si na krávy, vepře, a dokonce i na slepice, které má na starosti babička.
- ☒ „A dědečku,“ zdvihl znovu hlavu Honzík.
- ☒ „Co chceš?“ ozval se dědeček.
- ☒ „A co Punt’á?“ zeptal se Honzík. Punt’á ho zajímal víc než sklizená pole. Chtěl, aby dědeček vyprávěl o Punt’ovi. Pes slyšel svoje jméno a slabě zakňučel. To jen proto, aby Honzík s dědečkem věděli, že tam je. „Copak náš Punt’á,“ smál se dědeček.

☒ **B) Říha, Bohumil: *Honzíkova cesta*. Albatros, Praha 1985, s. 18-19.**

- ☒ „Čí je to koník?[...]“
- ☒ „To je družstevní.“
- ☒ „Co je to družstevní?“ vyptával se Honzík. Tomuhle zvláštnímu slovu nerozuměl.
- ☒ „To znamená, že patří všem lidem v Koníkovících. Já jsem si ho na dnešek jenom vypůjčil.“
- ☒ „A dědečku,“ zamyslel se Honzík, „co je ještě družstevní?“
- ☒ „Třeba pole,“ odpověděl dědeček a ukázal bičem kolem dokola. „Vidíš, to všechno jsou naše pole. Patří našemu družstvu.“
- ☒ Honzík se díval na veliké lány polí, které se táhly po obou stranách silnice. Obilí už bylo sklizené. Na jednom láně oraly traktory, na jiném jezdilo několik párů koní.
- ☒ „Máme taky družstevní krávy,“ pokračoval dědeček, „a družstevní vepře, ty mám na starosti já, i družstevní slepice, ty má na starosti babička.“
- ☒ „A dědečku,“ znovu zdvihl hlavu Honzík.
- ☒ „Co chceš?“ ozval se dědeček.
- ☒ „Punt’á je taky družstevní?“ zeptal se Honzík. Pes slyšel svoje jméno a slabě zakňoural. To jen proto, aby Honzík s dědečkem věděli, že tam je.
- ☒ „Ne, Punt’á není družstevní,“ zasmál se dědeček. „Ten je jenom náš.“

☛ Alexej Pludek (1923 – 2002)

- ☛ Spisovatel (psal pro děti i dospělé), dramaturg, redaktor SNDK
- ☛ *Ptačí pírko aneb Jak Vítek o všechno přišel* (1959)

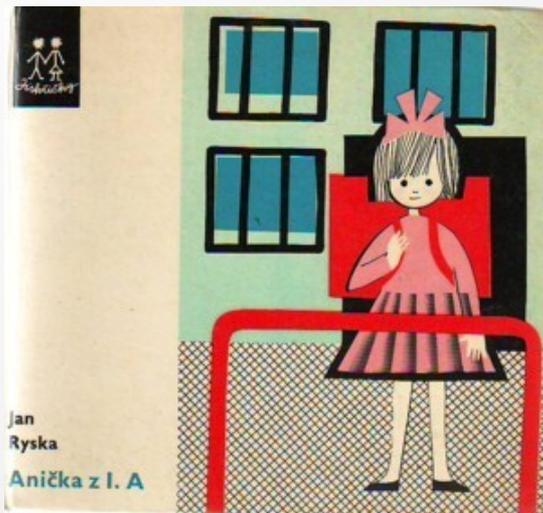
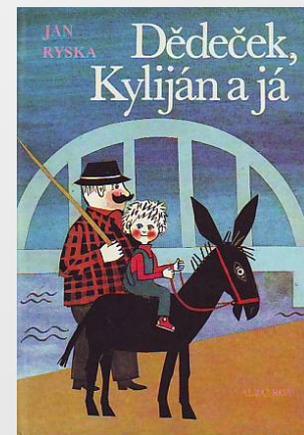

❖ Jan Ryska (1916 – 1983)

❖ učitel, spisovatel, filmový scenárista (*Táto, sežeň štěně; Dědeček, Kylián a já*)

❖ *Anička a její přátelé* (1960)

❖ *Anička z 1. A* (1962, přeprac. 1968) – zfilm. jako *Anička jde do školy* (scénář Oty Hofmana)

60. léta 20. století

- Uvolnění společenských poměrů
- Inovace
- Nová autorská generace
- Reedice některých autorů, kteří nemohli vycházet (Foglar, Kutinová, katoličtí autoři i ruralisté)
- 2 základní tematické směry:
 - 1) Obrazy běžného života
 - 2) Tzv. nová vlna psychologické prózy pro mládež

1) Obrazy běžného života

➤ **Bohumil Říha, Jan Ryska** – viz výše

➤ **Jaromíra Kolářová** (1919 – 2006)

➤ Spisovatelka, novinářka, filmová scenáristka

➤ Velkoměstské prostředí

➤ *Domy na zelené louce* (1967)

➤ Prózy s dívčí hrdinkou: *Léto s kovbojem* (1979), *Holky z porcelánu* (1976)

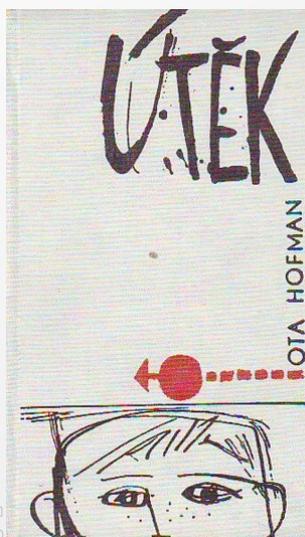
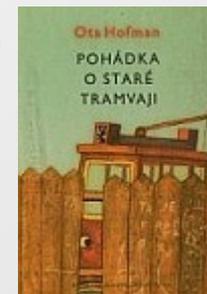
2) Tzv. nová vlna psychologické prózy pro mládež

- ❏ Kritické pojetí patologických jevů ve společnosti, v rodině
- ❏ Deziluze mladých hrdinů, vypjaté situace, konflikty
- ❏ Autoři často spjatí s filmovou tvorbou ⇒ inspirace v netradičních postupech a prostředcích

❖ Ota Hofman (1928 – 1989)

- ❖ Prozaik, filmový scenárista (mj. *Jestřáb kontra Hrdlička*, *Honzíkova cesta*, *Anička jde do školy*, *Pohádka o staré tramvaji*, *Odysseus a hvězdy*)
- ❖ *Pohádka o staré tramvaji* (1961)
- ❖ *Pan Tau a tisíc zázraků* (1974)
- ❖ *Lucie a zázraky* (1980)
- ❖ *Králíci ve vysoké trávě* (1962)
- ❖ *Hra na třetího* (knižně 1981, společně s *Králíky ve vysoké trávě*)
- ❖ *Útěk* (1966) – zfilmováno 1967
- ❖ *Červená kůlna* (1974)
- ❖ *Odysseus a hvězdy* (1977)

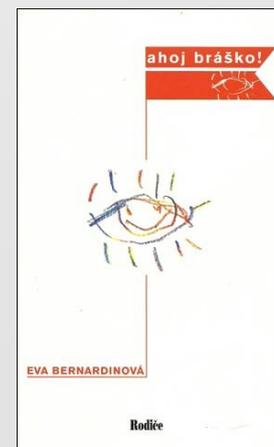
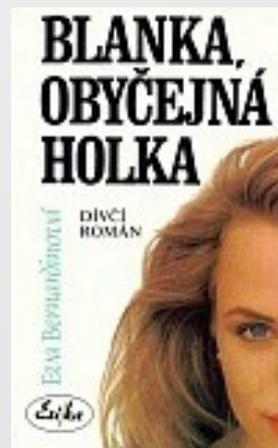
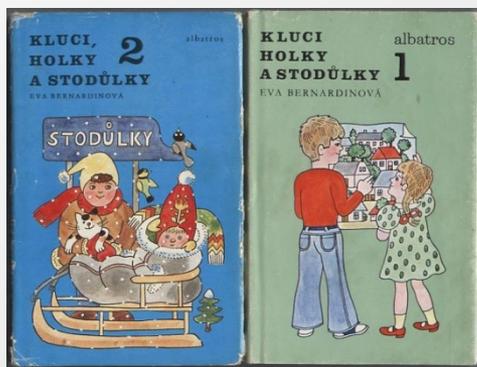
70. léta 20. století

- ❏ Normalizace – dopad i na LDM
- ❏ Rozdělení literatury na oficiální, ineditní a exilový proud
- ❏ Autoři – často pod jinými jmény (např. **Hermína Franková** jako Josef Vinař nebo Jarmila Černíková)
- ❏ Někteří autoři v anonymitě
- ❏ Další vlna emigrací: **Ludvík Aškenazy** (1968), **Iva Procházková** (1983)
- ❏ Ale i v rámci oficiální literatury lze najít kvalitní tituly
- ❏ Ze starších autorů stále tvoří např. **Bohumil Říha** (*Jak jel Vítek do Prahy*, 1973; *Vítek je zase doma*, 1974; *Vítek na výletě*, 1975)
- ❏ Talentovaní debutanti (viz dále)

➤ Eva Bernardinová (1931)

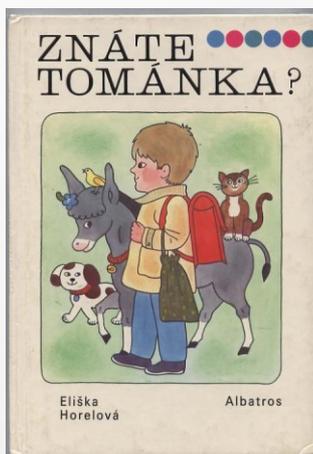
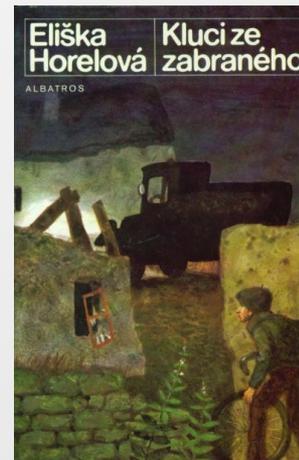
- Prozaička a básnířka
- Projekt Book handicap (1991) – *Ahoj, bráško* (2004)
- *Kluci, holky a Stodůlky* (2 díly, 1975, 1978)
- Pentalogie s úvodním dílem *Blanka, obyčejná holka*

➤ Eliška Horelová (1925)

- Vlastním jménem Eliška Nováková
- Prozaička, básnířka, učitelka, odborná asistentka na FF UK
- Publikovala mj. ve Zlatém máji
- *Kluci ze zabraného* (1982)
- Historická románová trilogie:
 - *Zdivočelá voda* (1973)
 - *Strhané hráze* (1978)
 - *Potopa* (1979)
- *Nemožná holka* (1984)
- Volný cyklus: *Znáte Tománka?* (1981); *Tománek je rád na světě* (1985, obsahuje i *Znáte Tománka?*); *Tománek ve škole* (1992)

➤ Markéta Zinnerová (1942)

➤ Prozaička, básnířka, scenáristka (mj. *Den pro mou lásku*, *Indiáni z Větrova*, *Za humny je drak*, *Bolero*, *Tajemství proutěného košíku*, *My všichni školou povinní*, *Kde padají hvězdy*; mnoho TV her a pohádek), dramaturgyně

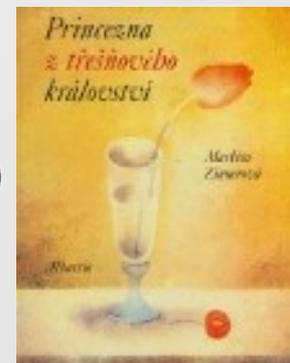
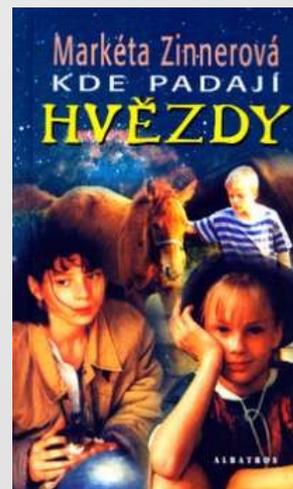
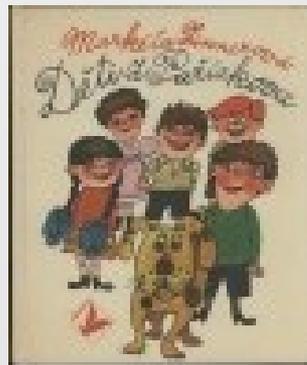
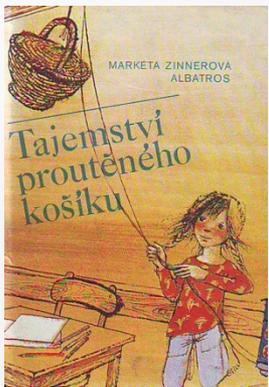
➤ *Děti z Pařízkova* (1974)

➤ *Princezna z třešňového království* (1975)

➤ *Tajemství proutěného košíku* (1978)

➤ *Indiáni z Větrova* (1979)

➤ *Kde padají hvězdy* (1997)

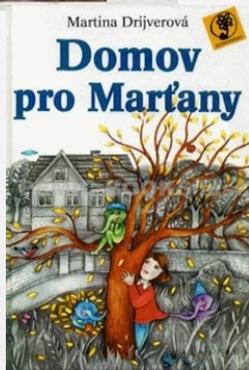
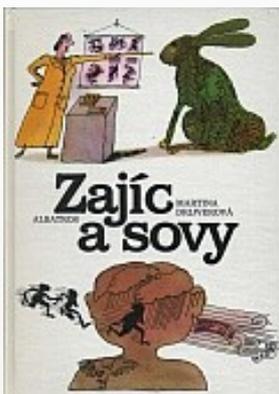
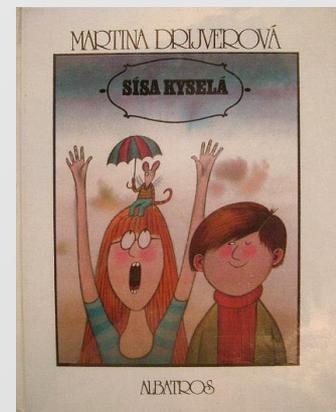

80. léta 20. století

- ❏ V mnohém navazují na předchozí období
- ❏ Pohled na dětského hrdinu často nesentimentální, bez idealizace
- ❏ Pomocná klasifikace:
 - ❏ Psychologicky laděné prózy: **Martina Drijverová, Petr Křenek, Olga Hejná**
 - ❏ Humoristická próza: **Vojtěch Steklač, Alena Vostrá**
 - ❏ Přepisy filmových scénářů do knižní podoby: **Věra Plívová – Šimková, Marie Poledňáková**
 - ❏ Chlapecká prázdninová dobrodružství: **Svatopluk Hrnčíř**
 - ❏ Téma války (viz výše)

Martina Drijverová (1951)

- Prozaička, dramatička, scenáristka, dramaturgyně
- Publikovala mj. ve Zlatém máji, ale i ve Sluníčku, Mateřídoušce, ABC
- Pohádky: *Moura a Matylda* (1982), *Pan Uplakán a bodlák* (1982) aj.
- Volná trilogie: *Táta k příštím Vánocům* (1979), *Táta pro radost i pro zlost* (1984), *Táta nemá smutky rád* (1985)
- *Sísa Kyselá* (1988)
- *Sísa Kyselá a ušmudlaný rytíř* (2002)
- *Zajíc a sovy* (1990)
- *Domov pro Mart'any* (1998)
- *České dějiny očima psa* (2004), *České dějiny očima psa 2* (2006) – uměleckonaučné prózy

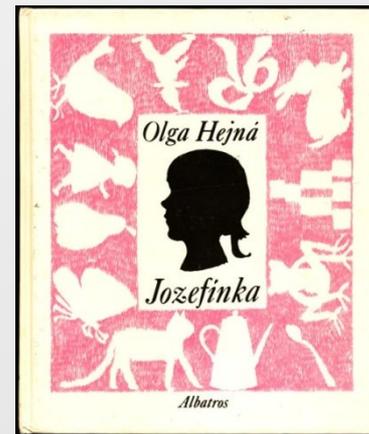

➤ **Petr Křenek** (1943 – 1983)

➤ *Lukášova naděje* (1984)

➤ **Olga Hejná** (1928)

➤ *Jozefinka* (1985)

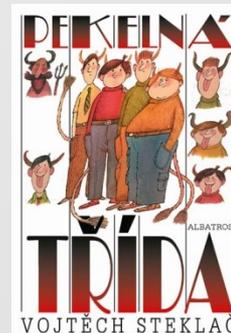
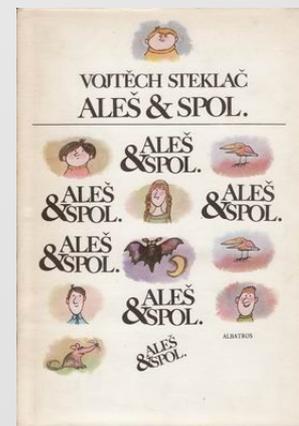
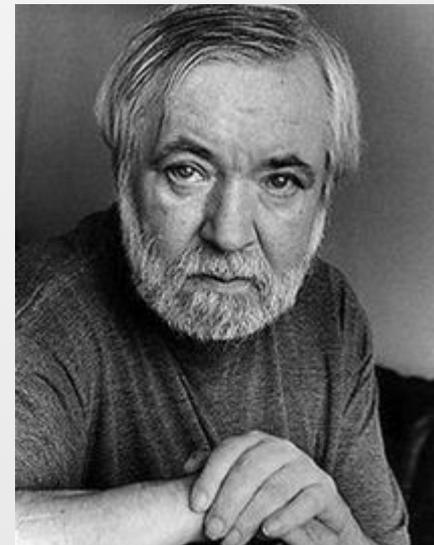
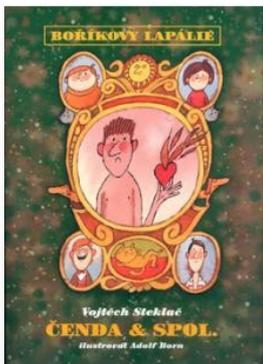
❏ Vojtěch Stekláč (1945)

❏ Prozaik, redaktor dětských časopisů (Ohníček, Pionýr), překladatel, dramaturg a scenárista ČT

❏ *Boříkovy lapálie* (I – 1970, II – 1973)

❏ Volná pokračování: *Bořík a spol.* (1980), *Bohoušek a spol.* (1981), *Aleš a spol.* (1985), *Mírek a spol.* (1985), *Čenda a spol.* (1987), *Bořík, Bohoušek a spol.* (1989)

❏ *Pekelná třída* (1978); *Pekelná třída řadí* (2005); *Pekelná třída a ďábelský víkend* (2007)

➤ **Alena Vostrá** (1938 – 1992)

➤ Prozaička, scenáristka, loutkařka,
dramatička, rozhlasová autorka

➤ *Všema čtyřma očima* (1982)

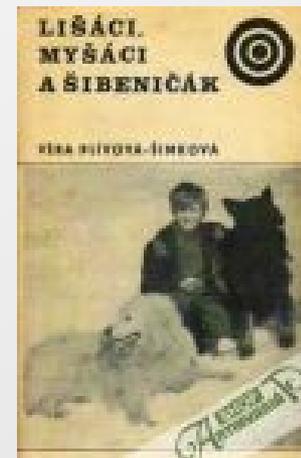
➤ *Výbuch bude v šest* (1986)

❖ Věra Plívová – Šimková (1934)

❖ Režisérka

❖ *Lišáci, Myšáci a Šibeničák* (1974) aj.

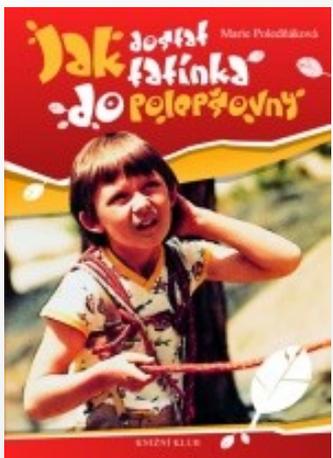
❖ Marie Poledňáková (1941)

❖ Režisérka, scenáristka

❖ *Jak vytrhnout velrybě stoličku* (1984)

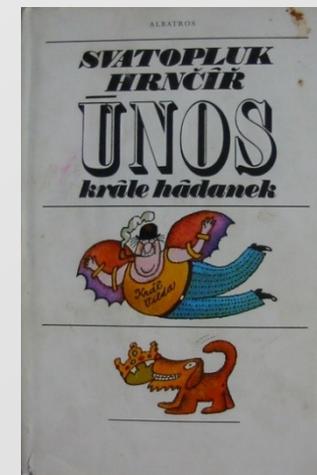
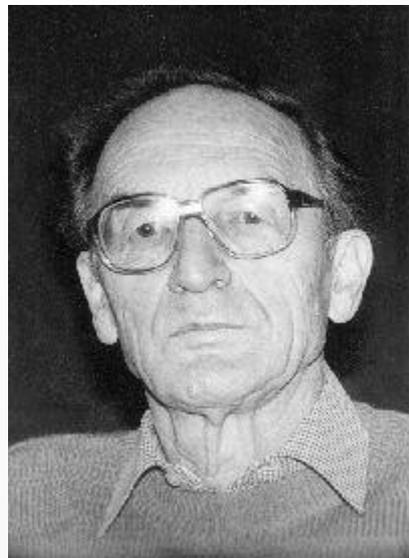
❖ *Jak dostat tatínka do polepšovny* (1987)

❖ *S tebou mě baví svět* (1998) aj.

❖ Svatopluk Hrnčíř (1926)

- ❖ Prozaik, publicista
- ❖ Redigoval dětské časopisy
- ❖ *Prázdniny s pradědečkem (1963)*
- ❖ *Únos krále hádanek (1977)*
- ❖ *Cour a Courek (1983) – komiks*
- ❖ *Osada na konci světa (2003)*

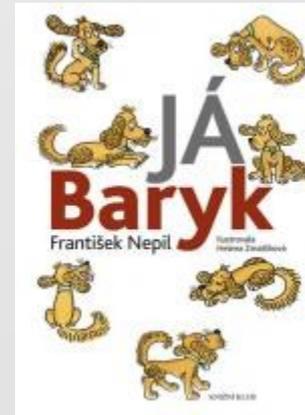
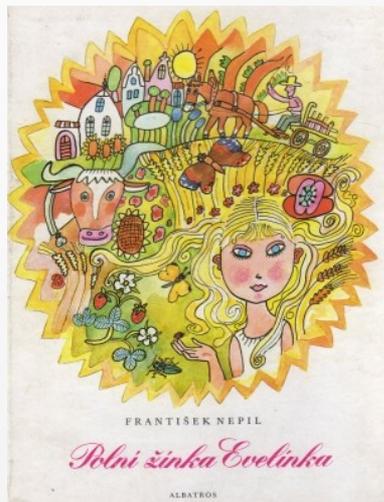
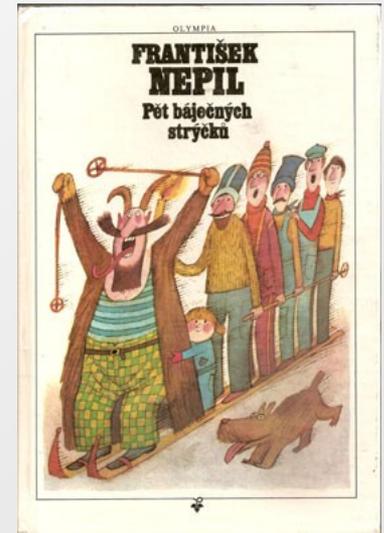
90. léta 20. století

- Proměna společenských, ekonomických i kulturních poměrů
- Návrat zakázaných autorů a emigrantů
- Vydavatelský boom
- Reedice
- Návrat braku a komerční literatury
- Detabuizace mnohých témat (drogy, sex, mentální i fyzické postižení aj.)
- Pokračuje řada úspěšných autorů: např. Nepil, Drijverová, Horelová, Stýblová, Šrut, Zinnerová, Steklač

❏ František Nepil (1929 – 1995)

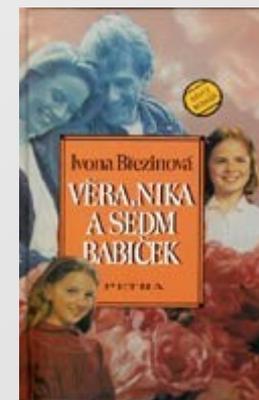
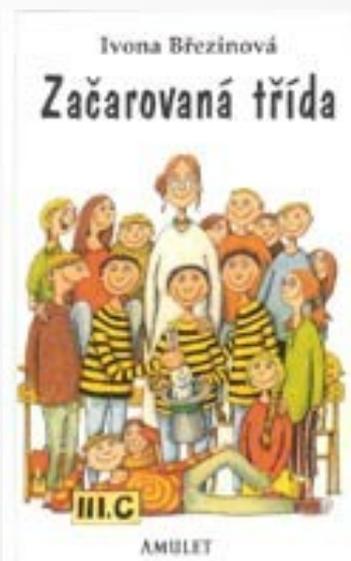
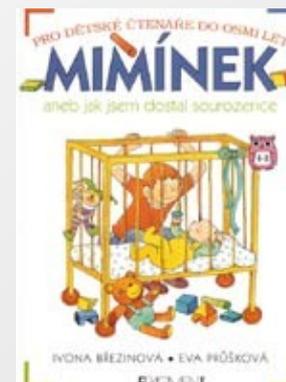
- ❏ Vstup do literatury již v 60. letech
- ❏ Autor pohádkových próz i próz s dětským hrdinou, osobitých minifejetonů, dramatik, působil i v redakci vysílání pro děti Československého rozhlasu
- ❏ *Já Baryk* (1977) – i jako večerníček
- ❏ *Polní žínka Evelínka* (1979)
- ❏ *Makový mužiček* (1985) – i jako večerníček
- ❏ *Pět báječných strýčků* (1987)
- ❏ *Štuclinka a Zachumlánek* (1994)

➤ Ivona Březinová (1964)

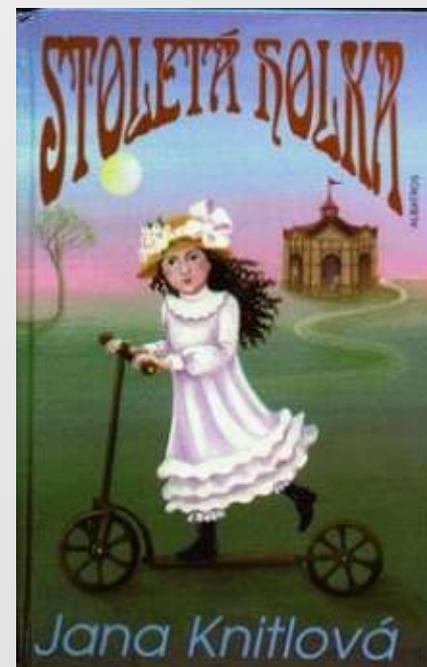
- Debut v 90. letech
- Autorka pohádek i příběhových próz
- *Mimínek aneb Jak jsem dostal sourozence* (1999)
- *Věra, Nika a sedm babiček* (1996)
- *Panenka z ebenového dřeva* (1997)
- *Praprázdniny* (1999)
- *Začarovaná třída* (2002)
- *Lucka Luciperka* (2002)
- *Lentilka pro dědu Edu* (2006)
- Aj. (pro zájemce webové stránky IB: [Ivona Brezinova](#))

➤ **Jana Knitlová** (1942)

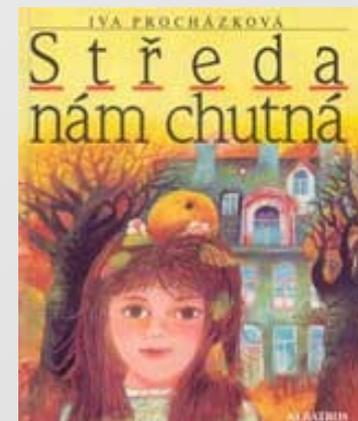
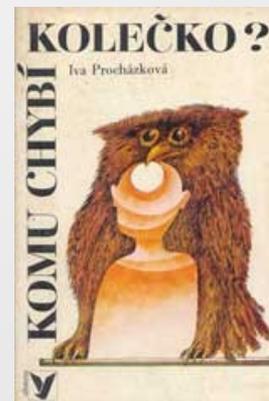
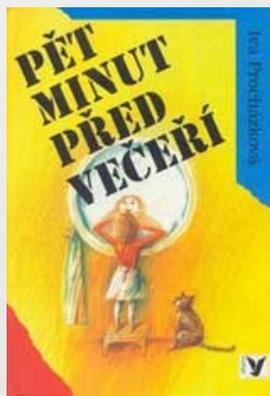
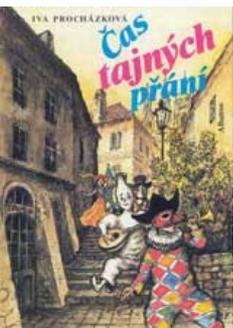
- Prozaička, dramatička, scenáristka (*Krakonoš a lyžníci*, *Bota jménem Melichar*, televizní pohádky)

- *Stoletá holka* (1997)

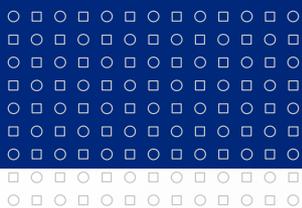
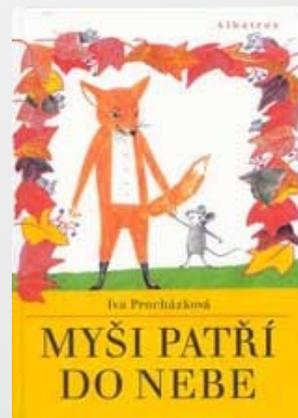
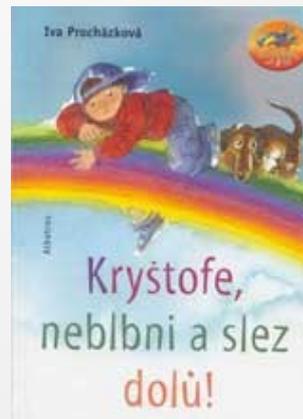

❖ Iva Procházková (1953)

- ❖ Prozaička, dramatička, scenáristka
- ❖ Píše pro dospělé, adolescenty, děti mladšího i staršího školního věku
- ❖ V 80. letech emigrovala (Rakousko, Německo – její knihy vycházely nejprve v němčině)
- ❖ *Komu chybí kolečko* (1980)
- ❖ *Čas tajných přání* (1992)
- ❖ *Středa nám chutná* (1994)
- ❖ *Červenec má oslí uši* (1995)
- ❖ *Pět minut před večerí* (1996)
- ❖ *Únos domů* (1998)
- ❖ *Soví zpěv* (1999)
- ❖ *Karolína* (1999)

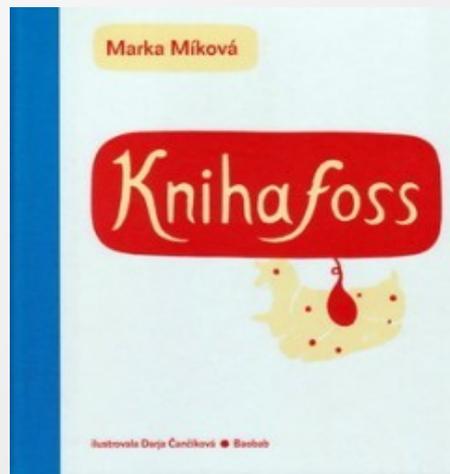
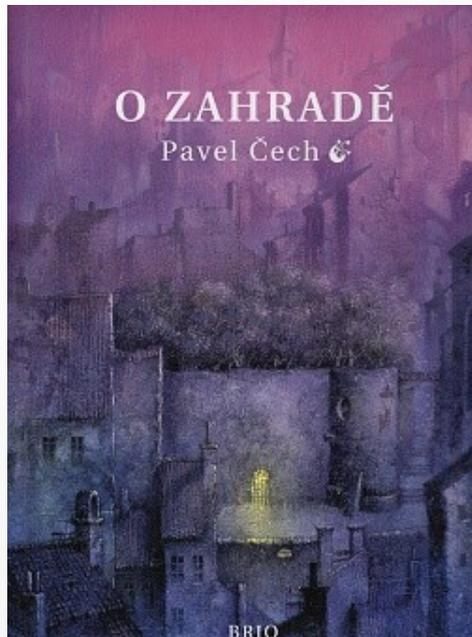

- ❑ *Jožin jede do Afriky (2000)*
- ❑ *Eliáš a babička z vajíčka (2002)*
- ❑ *Kam zmizela Rebarbora? (2004)*
- ❑ *Kryštofe, neblbni a slez dolů (2004)*
- ❑ *Konec kouzelného talismanu (2006)*
- ❑ *Myši patří do nebe (2006)*
- ❑ *Vyprávění o Leonardovi (2007)*
- ❑ *Nazí (2009)*
- ❑ Autorčiny webové stránky: [Iva Procházková | Oficiální web Ivy Procházkové](#)

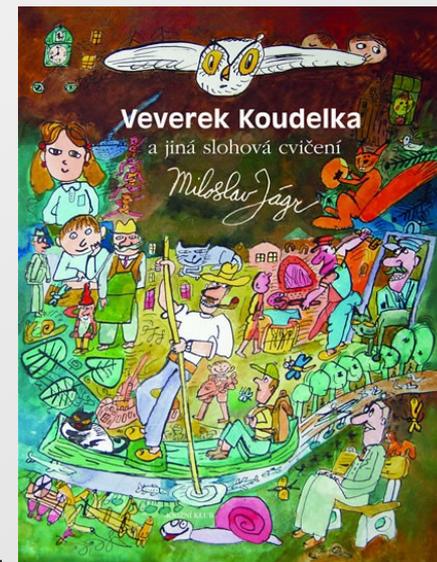
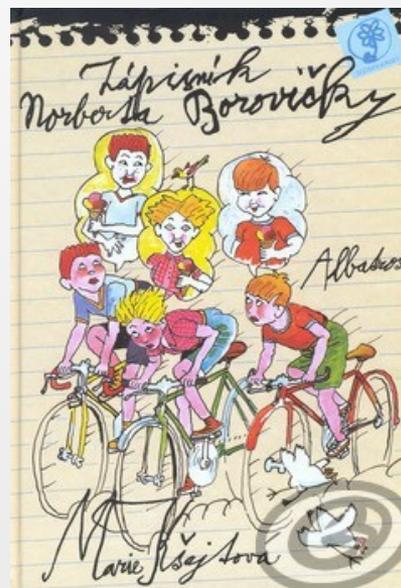
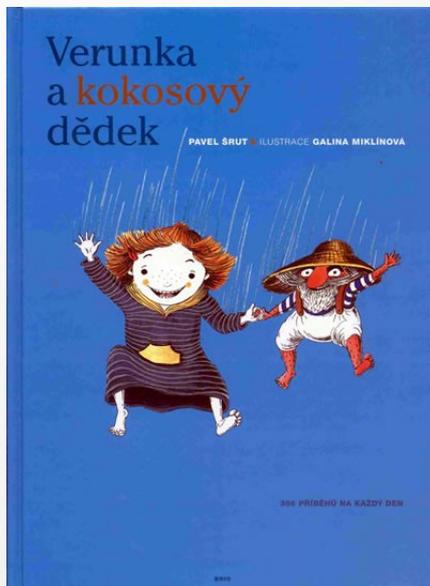
Příklady novější tvorby I

(kromě již zmiňovaných autorů)

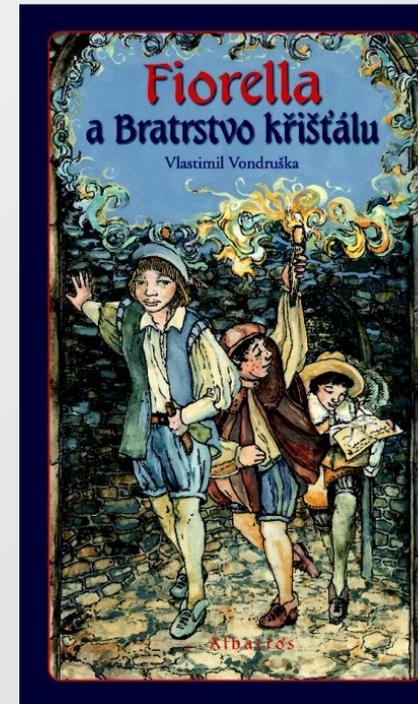
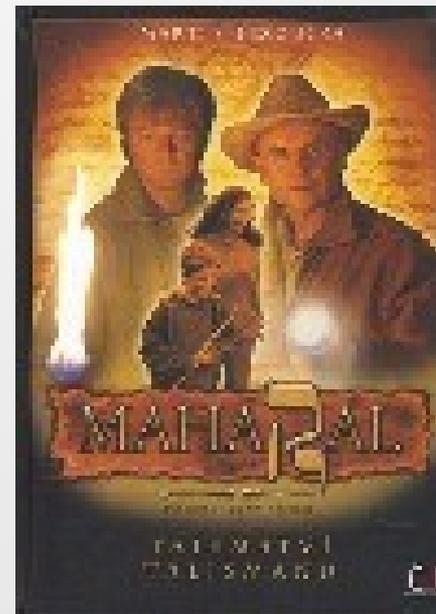
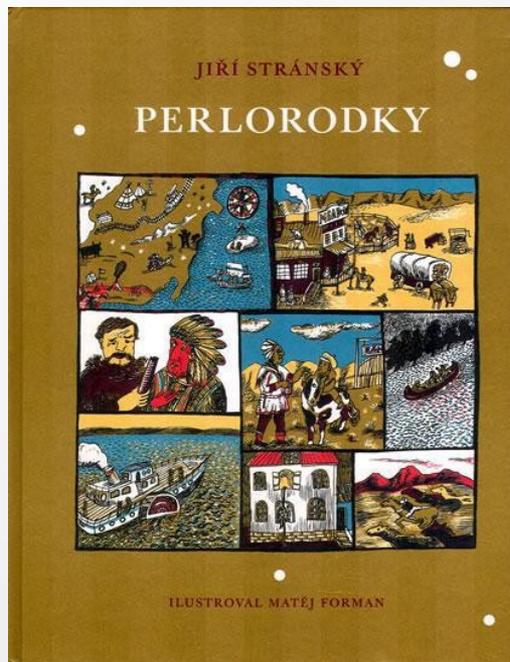
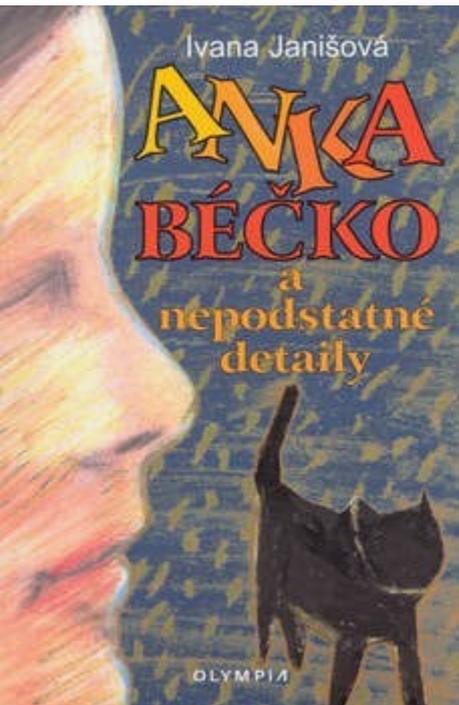
Příklady novější tvorby II

(kromě již zmiňovaných autorů)

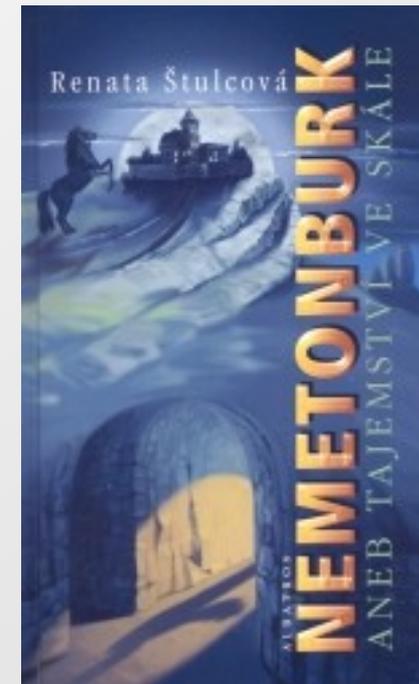
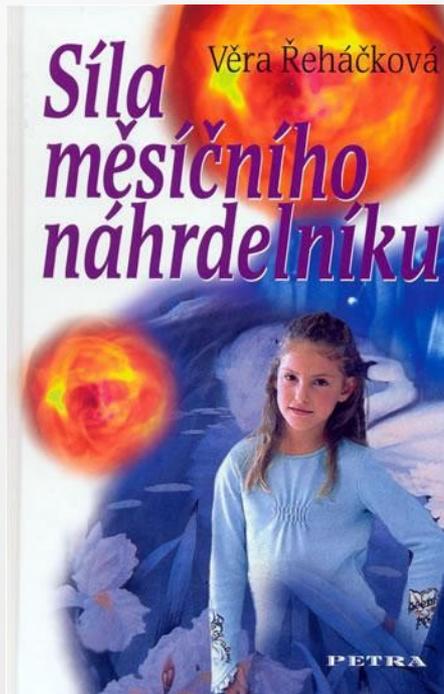
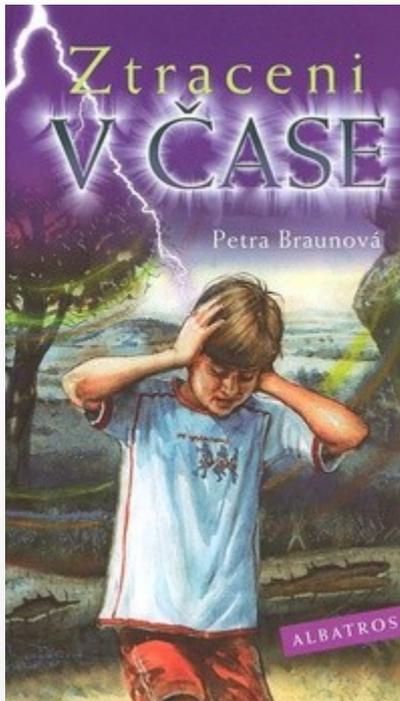

Příklady novější tvorby III

(kromě již zmiňovaných autorů)

Příklady novější tvorby IV (kromě již zmiňovaných autorů)

Doporučená sekundární literatura (Výběr)

- ☒ CHALOUPKA, Otakar – NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979.
- ☒ *Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí. Kontexty, problémy, trendy*. Praha: Obec spisovatelů, 2009.
- ☒ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2007.
- ☒ TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2000.
- ☒ TOMAN, Jaroslav. *Trivialita a kýč v literatuře pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2000.
- ☒ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 1992.
- ☒ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia, 2004.
- ☒ URBANOVÁ, Svatava. *Pohyby / Movimientos*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010.
- ☒ VAŘEJKOVÁ, Věra (ed.). *Literatura pro děti a mládež v samizdatu a exilu*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1993.